JAN JÄMTE, JASMINE KELEKAY, LEANDRO SCHCLAREK MULINARI & LENA SOHL

Samhällsvetenskapliga perspektiv på Black Lives Matter

SOCIOLOGISK FORSKNING BAD tre samhällsvetenskapliga forskare, verksamma i Sverige och USA, att svara på några frågor om rörelseprotesterna under parollen Black Lives Matter (BLM), antisvart rasism och dödligt polisvåld mot svarta människor. Deras svar grundar sig i egen och andras forskning inom områden som relationen mellan rasifiering och kriminalisering, postkoloniala perspektiv och kritisk kriminologi, erfarenheter av polisiär kontroll bland människor med afrikanskt ursprung i Stockholm, Malmö och New York samt sociala rörelser och politisk aktivism – särskilt olika former av antirasism.

En av tidskriftens redaktörer, Lena Sohl, redigerade svaren till ett gemensamt samtal, där de tre forskarna kunde ändra och göra tillägg i sina egna svar. Den slutgiltiga texten färdigställdes den 10 december 2020.

De medverkande forskarna är *Jan Jämte*, statsvetare och lektor i samhällskunskap vid Örebro universitet, som forskar om sociala rörelser och politisk aktivism, i synnerhet olika former av antirasism; *Jasmine Kelekay*, doktorand i sociologi vid University of California, Santa Barbara och gästdoktorand vid Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet samt Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism vid Uppsala universitet, vars avhandling handlar om relationen mellan rasifiering och kriminalisering, med fokus på konstruktioner av svarthet och polisiär kontroll av svarta människor i Sverige; samt *Leandro Schclarek Mulinari*, doktor i kriminologi, vars forskning uppehåller sig vid skärningspunkten mellan kriminalitet och kriminalisering, i synnerhet förhållandet mellan denna skärningspunkt och frågor om rasism.

https://doi.org/10.37062/sf.57.22320
Sociologisk Forskning, årgång 57, nr 3–4, sid 363–379.
© Författaren och Sveriges Sociologförbund, ISSN 0038-0342, 2002-066X (elektronisk).

***Sociologisk Forskning*: Den antisvarta rasismen och svarta människors erfarenheter och liv har lyfts fram genom Black Lives Matter. Vad kan sociologiska och andra samhällsvetenskapliga perspektiv bidra med när det gäller att förstå dessa frågor?**

Leandro Schclarek Mulinari: Samhällsvetenskapliga perspektiv är grundläggande för att sätta Black Lives Matter-protesterna i en historisk kontext som tillåter begripliggörandet av den kontinuitet men också förändring som har präglat rasismen mot svarta. Statligt sanktionerat våld mot svarta löper som en röd tråd i USA, från slaveriets epok till dagens ”färgblinda” repressiva era, för att tala med Michelle Alexander (2010). BLM-rörelsens kritik mot polisens dödliga våldsanvändning tydliggör hur en historia fylld av exploatering och förtryck är närvarande i människors vardag *i dag*.

Samhällsvetenskapliga perspektiv är också centrala för att synliggöra relationen mellan en global ekonomisk struktur grundad i koloniala relationer och dess olika lokala uttryck (Maynard 2017). Gnistan till den senaste vågen av Black Lives Matter-protester var polismordet av George Floyd. Eftersom strukturella problem med antisvart rasism finns över hela världen spred protesterna sig, i det globala nord men också till det globala syd. Anderson Arboleda, som dog i sviterna av omfattande våld från polis i Colombia, har till exempel varit en symbol för BLM-protester där (BBC News Mundo 2020).

Att protestvågens epicentrum är USA tydliggör detta lands hegemoniska position och betydelse för att sätta politiska agendor, även för antirasister. Samtidigt behöver BLM-rörelsens framgång förstås i ljuset av lokala kontexter. BLM-protesternas genomslag i Sverige kan till exempel inte enbart ses som ett uttryck för kritik mot polisen. Antirasistiska mobiliseringar har de senaste åren också följt i kölvattnet av ordnings- och säkerhetsvakters våld mot resenärer i kollektivtrafiken samt mot barn i gallerior. Dessa protester behöver sättas i relation till nyliberalismens transformation av välfärdsstaten, som bland annat uttryckt sig genom en outsourcing av våldsmonopolet till privata aktörer.

Jasmine Kelekay: En annan sak som sociologiska och andra samhällsvetenskapliga perspektiv kan bidra med är en förståelse av strukturell rasism. Speciellt i Sverige brukar diskussioner om rasism reduceras till individnivån där man talar om rasistiska fördomar, tankar och känslor. Allt detta är såklart viktigt, men att exklusivt tala om det individuella riskerar att försumma det större strukturella sammanhang som skapar och upprätthåller rasismen i samhället. Framförallt bidrar det sociologiska perspektivet med en analys av maktrelationer. När frågan om makt ställs i centrum kan vi analysera de historiska, ideologiska och materiella förhållanden som motiverat utvecklingen, institutionaliseringen och normaliseringen av den antisvarta rasismen. Samhällsvetenskaplig forskning har också en unik potential att producera empirisk kunskap om hur den antisvarta rasismen uttrycker sig i samhället och hur den strukturerar svarta människors livschanser.

Sociologer, kriminologer och forskare inom det interdisciplinära forskningsfältet Black Studies har länge utforskat de sociopolitiska utvecklingar som lett till dagens

läge i USA (Alexander 2010; Muhammad 2010; Childs 2015; Camp 2016). Man har till exempel spårat utvecklingen av antisvarta ideologier från den transatlantiska slavhandelns uppkomst till dagens kriminalisering av svarta kroppar (Muhammad 2010). Man har upplyst om hur den antisvarta rasismen utövas på institutionsnivå på alla plan i samhället och särskilt inom rättsväsendet (Alexander 2010). Frågan om hur rasism utövas av polismyndigheter och relationen mellan poliskårer och svarta befolkningar var på agendan bland samhällsvetenskapliga och framför allt svarta forskare långt innan Black Lives Matter-rörelsen föddes. Redan år 1899 skrev den svarta sociologiska forskaren W.E.B. Du Bois (1996[1899]) om bland annat kriminaliseringen av svarta och rasism inom polismyndigheten och rättsväsendet i sin banbrytande studie *The Philadelphia Negro*. Denna studie av Du Bois kom att bli mycket betydelsefull i utvecklandet av den amerikanska sociologiska traditionen.

Samtidigt har mainstreamsociologin (läs: den vita sociologi) också gjort sig skyldig till att ignorera och underminera den forskning om rasism som utförts av svarta och andra rasifierade forskare. När det gäller frågan om rasism har egentligen huvudströmningarna inom samhällsvetenskaplig forskning hängt efter de sociopolitiska utvecklingarna i samhället. Forskare är ju också produkter av kulturen de lever i, och därmed har mycket sociologisk och annan samhällsvetenskaplig forskning också genomsyrats av rasism. Europeiska sociologer som Weber var delaktiga i att producera rasistiska underlag som användes för att rättfärdiga koloniseringen av den afrikanska kontinenten (McKee 1993). Weber var, till exempel, en av de första som avfärdade rasbiologin, samtidigt som han ersatte dess funktion med kulturella förklaringar för rasmaktsordningen (Zimmerman 2006). I USA användes samhällsvetenskaplig forskning både för att rättfärdiga – och senare för att göra motstånd mot – Jim Crow-lagarna och den rasbaserade segregationen. Men framför allt har sociologer och andra samhällsvetenskapliga forskare länge underskattat svarta människors perspektiv och agens. Därför hade sociologer inte kunnat förutspå att medborgarrättsrörelsen skulle bli så stor och framgångsrik som den blev. Sedan dess har intresset för att studera sociala rörelser ökat. Med Barack Obamas vinst i det amerikanska presidentvalet år 2008 började även intresset för svarta amerikaner som politiska aktörer öka. Men även då hade inte mainstreamsociologin kunnat förvänta sig att Black Lives Matter-rörelsen skulle bli så stor och inflytelserik som den blivit, inte minst avseende dess globala utsträckning. Än en gång har det främst varit svarta och andra rasifierade forskare som det senaste decenniet har lett produktionen av kunskap om både den antisvarta rasismen och om svarta motståndsrörelser. Huruvida det nyfunna intresset för Black Lives Matter, antisvart rasism och polisiärt våld kommer att leda till långsiktiga förändringar inom forskningsfältet återstår att se.

Jan Jämte: För mig blir det tydligt hur de senaste månadernas mobiliseringar dels åter fört upp frågor om rasism högt på den samhälleliga agendan, dels aktualiserat frågan om sociala rörelsers betydelse för samhällsförändring. De två forskningsfält jag rör mig i, det vill säga forskning om sociala rörelser och rasism/antirasism, kan bidra med olika pusselbitar till att förstå denna utveckling.

Inom forskningen om sociala rörelser fokuseras rörelsers framväxt, utveckling och öde; hur de lyckas eller misslyckas med att påverka samhället i den riktning som förespråkas. Det handlar till exempel om att förstå och förklara när och varför rörelser uppstår, vilka som deltar, de metoder som används, hur rörelser organiseras, hur de samspelar med det omkringliggande samhället och åstadkommer förändring. Inom forskningsfältet ryms analyser av allt ifrån de strukturer och konfliktlinjer som omger och villkorar rörelsers verksamhet, via analyser av formativa händelser och specifika rörelseorganisationers agerande, till försök att förstå det meningsskapande arbete och de känslor som ligger till grund för individers aktivism.

För att förstå de kraftiga mobiliseringar som samlats under slagordet ”Black lives matter” (BLM) i USA krävs ett fokus på alla dessa nivåer. I BLM samspelar djupa historiska konfliktlinjer och förtryck av svarta med konsekvenserna av samtidens pandemiska och ekonomiska kris samt den polarisering och det missnöje som vuxit som en reaktion mot den auktoritära och nationalistiska högerns frammarsch. Formativa händelser, som till exempel dödandet av Trayvon Martin 2012 eller Eric Garner 2014, vävs samman med år av medveten organisering på lokal nivå. När dödandet och övervåldet upprepas gång på gång, och blev plågsamt synligt genom filmandet av George Floyds död 2020, nås till slut en brytpunkt. Miljoner och åter miljoner tar, för att låna Benford och Snows formulering, steget från ”balkongen till barrikaderna” (2000:615), i vad bedömare menar kan vara den största politiska proteströrelsen någonsin i USA (Buchanan, Bui & Patel 2020). Som rörelseforskare skulle jag säga att den långsiktiga mobilisering och upptrappning som föregått den senaste tidens protester har skapat bred folklig resonans för de kollektiva ramverk (till exempel de problemformuleringar, alternativa visioner och motiv) som utvecklats inom BLM (Benford & Snow 2000). Händelseutvecklingen i USA har dessutom lett till en direkt och indirekt spridning av rörelseaktivitet (Soule 2004), där aktörer runt om i världen inspirerats av BLM:s grundläggande drag men också anpassat sina aktiviteter till den lokala kontexten. Till exempel kan slagord, symboler och gester enkelt färdas och ”lånas” över gränser, samtidigt som historiska erfarenheter av rasism, politiska möjlighetsstrukturer, dominerande ramverk och rörelsemiljöer ser delvis olika ut i till exempel USA, England, Frankrike och Sverige. Det gör att protesterna som går under slagordet BLM kan förstås som både sammanlänkade, men också skilda, mobiliseringar, formade av rörelsernas respektive kontexter och förutsättningar.

I relation till detta kan forskningen om rasism, som Leandro och Jasmine nämnt, bland annat bidra med att situera och kontextualisera de problemformuleringar som förs fram av BLM. Rasismforskningen visar hur rasism tar sig en rad olika former och uttryck, på olika nivåer i samhället. I fallet med BLM finns ett tydligt fokus på polisvåld, men också på att synliggöra och utmana de strukturella och vardagliga former av rasism som drabbar svarta. Givet att BLM fått stor internationell spridning, och mobiliserar i en rad länder, kan rasismforskningen synliggöra likheter och skillnader mellan olika kontexter, och hur dessa påverkar mobiliseringarnas karaktär.

Leandro Schclarek Mulinari: I detta sammanhang tror jag att det också är relevant att vända på frågan: vad kan vi som akademiker lära av Black Lives Matter-rörelsen? Denna rörelse har tydliggjort behovet av att tänka kring alternativ till dagens repressiva utveckling inom kriminalpolitikens område. Här finns en potentiell växelverkan, något som illustreras av det erkännande som den radikala rörelseintellektuella och fängelseforskaren Angela Davis fått. Hon har i årtionden skrivit om att det inte räcker med att reformera rättssystemet, utan att det behöver stöpas om (Davis 2011). Få lyssnade tidigare, men i dag har hennes analys blivit tongivande i kritiska debatter om alternativ till dagens rättsordning (Johnson & Lubin 2017) samtidigt som hennes budskap också nått en bredare publik vilket illustreras av intervjuer i *New York Times* (George 2020) och *The Guardian* (Bakare 2020).

***Sociologisk Forskning*: Polisens dödliga våld riktat mot svarta människor och behovet av en reformering av polisväsendet, framför allt i USA, har varit i fokus för Black Lives Matter. Hur skulle ni, utifrån vad vi vet från forskning inom exempelvis sociologi och kriminologi, beskriva situationen i Sverige?**

Jasmine Kelekay: Polisen i Sverige utövar inte dödligt våld på samma nivå som i USA. Det är främst på grund av att det i Sverige inte råder en likadan kultur kring skjutvapen som i USA. Men samtidigt är jag övertygad om att svensk polis utövar våld mot svarta människor på en lika oproportionerlig nivå som i USA. Om vi hade samma skjutvapenkultur inom svenska poliskåren som i USA så skulle jag inte vara förvånad om svarta människor oproportionerligt skulle utsättas för det dödliga våldet. Men det vi vet om rasismen inom den svenska poliskåren är baserad på den lilla forskningen som har utförts, samt de uppgifter som publicerats av grävande journalister.

Under de senaste åren har medier uppmärksammat flera rasistiska praktiker, handlingar, och tendenser inom svensk poliskår (se till exempel Orrenius 2020). Bland annat har läckta meddelanden från polisers interna Facebook- och andra diskussionsgrupper visat på en yrkeskultur där oförbehållsamma uttryck för antisvart rasism är vardagliga och normaliserade. Senast i somras kom det fram att poliser hånat svarta offer för polisövervåld och svarta som protesterat som del av Black Lives Matter-rörelsen (Kazmierska 2020).

År 2013 kom det ut att polisen i Skåne hade ett register på över 4 000 romer, varav över 1 000 var barn (Orrenius 2013). Registret var inte baserat på brottsregister eller befogade misstankar om brottslighet, utan etnisk tillhörighet. Samma år anklagade flera stockholmare polisen för att ha använt sig av rasprofilering under ID-kontroller som del av insatsen REVA. Dessa skandaler visade på det fortsatta förföljandet av svenska romer samt de sätt på vilka kontrollen av invandring lett till kontroll av rasifierade människor i Sverige. Efter en lång rättsprocess vann Civil Rights Defenders, som representerat offren för romregistret, målet mot den svenska staten år 2017 och samtliga målsäganden beviljades skadestånd. Detta är kanske det mest tydliga beviset på att rasprofilering är institutionaliserat inom den svenska poliskåren.

Sedan dess har forskares intressen för rasprofilering i Sverige ökat. År 2017 publi-

cerade Civil Rights Defenders en rapport skriven av Leandro Schclarek Mulinari, om rasifierade människors upplevelser av rasprofilering. Rapporten lyfte både romers historiska och samtida utsatthet för rasprofilering, men även afrosvenskars och muslimers utsatthet. Stereotyperna av svarta människor som aggressiva, hotfulla, våldsamma och kriminellt belägna är då inte bara relevanta för att de uttrycks i den kriminalpolitiska diskursen eller av enskilda poliser, utan påverkar också bevisbart hur svarta människor i Sverige bemöts av poliser. Muslimer i Sverige upplever inte bara rasprofilering av poliser och väktare när de rör sig i offentliga rum, utan misstänkliggörs och profileras även av Säkerhetspolisen (Säpo), som en del av den moralpanik som väckts i kölvattnet av det globala kriget mot terror. Svarta muslimer, som utgör en stor andel av både den muslimska och den svarta befolkningen i Sverige, utsätts för rasprofilering från flera håll och på flera grunder. Detta inte minst då den moralpanik kring invandring och våld som numera dominerar politiska diskurser om brottslighet särskilt riktar sig mot Sveriges invandrar- och arbetarklasstäta förorter. En av konsekvenserna av denna diskurs är det forskare har beskrivit som en militarisering av förorten.

Leandro Schclarek Mulinari: Mellan 1990 och 1999 skjuts sju personer till döds av polisen i Sverige. Mellan 2000 och 2009 rör det sig om nio människor som mister sina liv efter att polis avlossat sina vapen. Den senaste tioårsperioden står ut i sammanhanget: mellan 2010 och 2019 har 21 personer skjutits till döds av polis i Sverige (Polisen 2020). Även om det rör sig om en markant ökning denna senaste period är det viktigt att notera, så som Jasmine är inne på, att det som dessa siffror illustrerar skiljer sig mot situationen i USA. Där skjuts cirka 1 000 personer till döds varje år av polisen varav 25 procent är svarta, vilket är ungefär dubbelt så många som denna grupps andel av befolkningen (Zimring 2017).

Med denna skillnad fastlagd mellan hur situationen i USA och Sverige gestaltar sig är det också värdefullt att synliggöra likheter. Rasprofilering i form av stopp och kontroller utgör en återkommande och vardaglig erfarenhet för segment av befolkningen i Sverige som rasifieras som icke-vita. I min forskning om rasprofilering, som Jasmine beskriver i sitt svar, vittnar människor om att de kan bli stoppade flera gånger på en dag av polisen (Schclarek Mulinari 2017). Även om våldet som ibland följer på poliskontroller upplevs som oproportionerligt är det avgörande att betona att från statens sida så bedöms det allt som oftast som legitimt, vilket flera av mina intervjupersoner är medvetna om och vilket visar sig när de uttrycker att det är lönlöst att anmäla polisen. Här har vi en likhet med situationen i USA, där ju frågan om polisens ansvarsfrihet har lyfts fram i BLM-manifestationer som ett grundläggande demokratiskt problem. En annan likhet är tendensen, som finns i både USA och Sverige, att när en person anmäler polisen för tjänstefel så upprättas en motanmälan med anklagelser om våldsamt motstånd.

Jasmine Kelekay: Sedan Black Lives Matter-rörelsen landade i Sverige år 2016 har också flera fall av polis- och väktarvåld gentemot svarta svenskar lyfts i medierna. I min forskning har också flera svarta svenskar vittnat om hur upplevelser av polis- och

väktarvåld är nästan vardagliga. I en kommande rapport från ENAR (European Network Against Racism) om polisbrutalitet i Europa där Sverige är ett av de fem länder som undersöks, visar jag hur inställningen mot svarta människor också leder till deras överrepresentation som offer för polis- och väktarvåld (Nwabuzo, Assbague, Atanas m.fl. kommande). Svarta människor – inklusive kvinnor och barn – bemöts med misstänkliggörande och aggression som alltför ofta eskalerar till fysiskt våld. Men även när man inte utsätts för fysiskt våld så upplevs de dagliga trakasserierna som Leandro beskrivit också som ett slags våld. Även i Sverige kontrolleras svarta människors kroppar på ett sätt som begränsar deras rörlighet och förnekar dem trygghet i det offentliga rummet. Att utsättas för konstant misstänkliggörande, att jämt bli stoppad och att veta att man när som helst kan utsättas för fysiskt våld utan någon förväntan på varken skydd eller rättvisa är att utsättas för en sorts statligt sanktionerat våld.

Ett hinder för att kunna utföra forskning inom området samt för att forskningen som utförs ska kunna leda till samhälleliga förändringar är det totala förnekandet av problemet av svenska polismyndigheten och inom svensk politisk diskurs. Gång på gång avfärdar polismyndigheter anklagelser om rasism genom att förneka rasismens existens och relevans för polisarbetet. Därför behövs mycket mera forskning på området för att vi som samhälle ska kunna ha en empiriskt grundad bild av hur den antisvarta rasismen uttrycker sig i och formar samhället.

Leandro Schclarek Mulinari: När det gäller frågan om reformering av polisen så att den bättre möter upp behoven hos minoriteter och grupper som rasifieras tror jag att problemkomplexet ”*over-policed and under-protected*” (ungefär ”överkontrollerade och underbeskyddade”) är en viktig utgångspunkt för samtalet (Rios 2011). Vi har de senaste decennierna sett en expansion av den repressiva statsapparaten på bekostnad av andra välfärdsinstitutioner vilket fördjupat det förstnämnda problemet, samtidigt som de allt hårdare straffen inte kommit till bukt med kriminalitetens våldsamma uttryck (Vitale 2017). I detta ljus tror jag att man ska förstå att BLM-rörelsen inte bara kräver att polisen reformeras utan också den ska ges minskade anslag och tas ifrån vissa ansvarsuppgifter vilket slagordet ”*defund the police*” vittnar om (Camp & Heatherton 2016).

Jan Jämte: De andra forskare som deltar i det här samtalet är bättre rustade än jag på att svara på specifika frågor om polisväsendet, utifrån sin forskning på området. Det jag bär med mig från min egen forskning om den antirasistiska rörelsen i Sverige, och som också speglas i Leandros svar, är framför allt röster från aktivister som arbetat för att synliggöra och utmana upplevelser av kränkningar och missgynnande från olika delar av rättsväsendet, ofta med en känsla av att det varit svårt eller förgäves (Jämte 2013).

Precis som i USA har slagord för BLM-mobiliseringar i Sverige präglats av ilska mot polis- och väktarvåld riktat mot svarta, och uttryck för solidaritet med dem som drabbas. Samtidigt är min bild att BLM i Sverige inte haft ett lika tydligt fokus på polisens agerande, organisation och struktur som dess amerikanska motsvarighet. Även om det finns exempel på rasistiska uttryck, övervåld och rasprofilering även i en

svensk kontext, finns det också – precis som beskrivits ovan – viktiga skillnader mellan det svenska och amerikanska polisväsendet, till exempel i fråga om användandet av skjutvapen och dödligt våld. Min bild är att protesterna i Sverige i högre grad handlat om att rikta fokus mot att synliggöra de former av rasism som svarta utsätts för i Sverige i dag, ofta i mer vardagliga sammanhang som på arbetsplatsen, i massmedia, på bostadsmarknaden, i skolan eller, för den delen, i mötet med ordningsvakter, polis- eller rättsväsendet. I fråga om att synliggöra rasism, är ett viktigt led att sammanföra, dela och avindividualisera erfarenheter av kränkningar och missgynnanden. På så sätt kollektiviseras de mönster som ligger bakom enskilda individers upplevelser, vilket i sin tur utmanar status quo. Här har den digitala aktivismen spelat en central roll. Det gör att mobiliseringarna i Sverige i flera avseenden påminner mer om metoo, än om de gatuprotester och det rörelsebyggande som präglat USA.

***Sociologisk Forskning*: Black Lives Matter kan beskrivas som en social rörelse. Vad karaktäriserar den anti-rasistiska mobilisering som Black Lives Matter har inneburit, som ni ser det? Om man jämför med tidigare anti-rasistisk mobilisering – vad finns det för kontinuitet och förändringar?**

Jan Jämte: Precis som sociala rörelser i stort präglas BLM av avsaknad av tydliga, definierade gränser. BLM utgörs av ett informellt nätverk av organisationer och individer, där den sammanlänkande faktorn består i upplevelser av liknande problem, en känsla av solidaritet och samhörighet samt en vilja till förändring genom kollektivt handlande. Som nämnts villkoras BLM:s förutsättningar av varierande nationella och lokala kontexter och redan etablerade protestkulturer. Att tala om kontinuitet och förändring görs således lättast med utgångpunkt i den kontext BLM faktiskt verkar i.

Jasmine Kelekay: I relation till detta kan Black Lives Matter-rörelsen i USA på många sätt sägas vara både gammal och ny. Den är gammal i och med att den existerar inom ramen för en mycket längre historisk kamp för svartas frihet och rättigheter. På många sätt fortsätter BLM-rörelsen arbetet som startades under medborgarrättsrörelsen. Det ser vi exempelvis i hur BLM-aktivister talar om de ofullbordade löften som givits svarta människor sedan slaveriets avskaffande, såsom reparationer, samt de löften på medborgerliga rättigheter som givits efter medborgarrättsrörelsen, såsom tillgång till ohämmade resurser och rättigheter på lika villkor. BLM-rörelsen och den bredare Movement for Black Lives använder sig också av medborgarrättsrörelsen som retorisk och taktisk inspirationskälla.

Däremot har BLM-rörelsen också distanserat sig från medborgarrättsrörelsen på flera plan. Under protesterna i Ferguson var det flera aktivister som talade om hur de inte skulle falla i samma fällor som aktivister gjorde på 1960-talet. ”*Not your mama's civil rights movement*” var en slogan som förekom frekvent. Ett av sätten på vilka BLM-rörelsen tydligt skiljt sig från medborgarrättsrörelsen har varit genom avsaknaden av centrala ledarfigurer. Även om grundarna Alicia Garza, Opal Tometi och Patrisse Cullors-Khan fortfarande är aktiva i rörelsen så har bara en av dem en formell position

inom det globala nätverket. Eftersom BLM-rörelsen formades rätt organiskt, genom sociala medier samt koalitioner mellan flera mindre organisationer och aktivistkollektiv, så har rörelsen behållit sin icke-centraliserade struktur, på både gott och ont. Detta tror jag delvis speglar vår samtid där sociala medier gör det mycket lättare för människor att organisera sig politiskt utan formella organisationsstrukturer, men jag tror också att det är en konsekvens av grundarnas avsiktliga betoning av intersektionalitet som utgångspunkt för organiseringen och således feministiska, antirasistiska och anti-funkofobiska arbetssätt. I enlighet med detta har rörelsen varit icke-hierarkisk och utvecklats på olika sätt runtom i USA men även runtom i världen. Rörelsen har förespråkat abolitionism och därmed positionerat sig inom den svarta radikala traditionen som också är anti-kapitalistisk och anti-imperialistisk, vilket har gjort att rörelsen har anammats och anpassats även i sammanhang där problembilden ser olika ut.

Jan Jämte: I min forskning har jag främst studerat den antirasistiska rörelsen i Sverige (se till exempel Jämte 2013, 2017; Jämte & Pitti 2019). I Sverige går det att se flera likheter mellan det senaste halvårets mobiliseringar och historiska föregångare inom den antirasistiska rörelsen, men också skillnader. En stark historisk tendens är den antirasistiska rörelsens reaktiva karaktär, och utmaningarna med att bygga långsiktiga, proaktiva alternativ. De senaste decennierna har många antirasistiska mobiliseringar präglats av kraftiga reaktioner på explicit rasism, framförallt rasistiska våldsdåd. Dåden har ofta skapat en ”moralisk chock” (Jasper 1997), vilket lett till kortare perioder av intensiv aktivitet, massdemonstrationer, regnsbågsallianser och kampanjer. Men tusentals demonstranter på gator och torg – eller för den delen svarta rutor i ett Instagramflöde – är inte detsamma som en livskraftig rörelse.

I Sverige har det länge funnits en utbredd antirasistisk självbild som gjort det möjligt att mobilisera många människor till enskilda demonstrationer, men det översätts inte givet till organisering eller långsiktigt engagemang. En stor utmaning för antirasistiska rörelseorganisationer har bestått i hur dessa moraliska chocker och kortvariga explosioner av aktivitet – brandkårsutryckningarna – ska omsättas till långsiktig mobilisering och organisering. Min bild är att BLM i Sverige är inne i ett sådant skede just nu, där de drivande krafterna arbetar för att hitta former för fortsatt arbete, efter att det mediala och samhälleliga fokuset har riktats åt annat håll. I jämförelse med detta står BLM i USA i ett delvis annat läge. Som Jasmine nämner har sommarens protester föregåtts av år av rörelsebyggande och organisering på lokal nivå. De beständiga meso-strukturer som etablerats har gjort det möjligt att omvandla och organisera den plötsliga vågen av protester på ett annat sätt än i Sverige.

Samtidigt som BLM i Sverige möter liknande utmaningar som tidigare antirasistiska mobiliseringar, finns också faktorer som skiljer BLM från sina föregångare och som kan förändra förutsättningarna. En sådan aspekt är vilka som faktiskt deltar i mobiliseringarna. Historiskt har den antirasistiska rörelsen i Sverige haft ett stort inslag av så kallade ”samvetsaktivister” (McCarthy & Zald 1977), i detta fall personer ur majoritetsbefolkningen som agerar i solidaritet och som inte själva utsätts för rasism i sin vardag (Jämte 2013; se även Wahlström & Wennerhag 2012). BLM:s mobiliseringar

i Sverige präglas av en ökad andel personer med bakgrund i olika minoriteter, där upplevelser av kränkningar och missgynnande baserat på utseende, etnisk tillhörighet eller religion är mer vanligt förekommande (Manga & Léon Rosales 2017). Samvetsaktivister spelar en viktig roll i sociala rörelser, men har också visat sig vara en mer lättrörlig bas att bygga långsiktig aktivitet på. Medan samvetsaktivister har lättare att kliva ”in och ut” ur rörelser, kan de personer som är direkt berörda inte lämna den sociala och materiella verklighet som ger upphov till problemen. Det gör ofta deras aktivism mer uthållig. Den nya sammansättningen påverkar också naturligt rörelsen problemfokus, vilket märks i BLM. Från att den antirasistiska rörelsen i Sverige haft ett historiskt fokus på högerextremism och organiserade uttryck för rasism, riktas fokus nu mot strukturella, institutionaliserade och vardagliga uttryck för rasism. I USA går emellertid diskussionen om protestdeltagande i annan riktning. Där är det i stället det förhållandevis breda stödet och deltagandet av vita aktivister som ofta uppmärksammas i analyser. Återigen, rörelsekontexterna skiftar.

***Sociologisk Forskning*: I samband med Black Lives Matter har en offentlig diskussion om rasism i USA och i Sverige förts. Hur förstår ni, utifrån era expertkunskaper, dessa diskussioner?**

Leandro Schclarek Mulinari: Min uppfattning är att i Sverige fungerar det alldeles utmärkt att diskutera rasismen i USA, men så fort diskussionen kommer att handla om situationen här möts man av en mur av förnekelse bland centrala makthavare. Vad jag känner till finns det ingen högt uppsatt polis i Sverige som erkänt problem med rasism inom kåren som ett strukturellt problem. Polisens strategi tycks vara att avfärda frågan om rasism, behandla den genom tystnad, eller skicka fram en rasifierad polis för att lugna kritikerna.

Jasmine Kelekay: Den offentliga diskussionen i Sverige har ju som vanligt utvecklats enligt den dominerande självbilden. Den självbilden, som ofta beskrivs i termer av nordisk eller svensk exceptionalism, innefattar att Sverige ses som en moralisk stormakt i världen och speglas både utåt mot omvärlden men även inåt mot det svenska samhället. I linje med denna självbild var ju svenska journalister, politiker, och diverse samhällsdebattörer snabba med att fördöma mordet på George Floyd och slänga upp #BlackLivesMatter på sociala medier. Plötsligt visade alla stora medier i Sverige intresse för BLM-rörelsen, och flera publicerade reportage om den antisvarta rasismen i USA. Men när svarta svenska aktivister mobiliserade sig för att visa sin solidaritet med svarta amerikaner och BLM-rörelsen och för att använda rörelsen som drivkraft för att belysa den antisvarta rasismen i Sverige, då ändrades tonläget. BLM-demonstrationerna i Stockholm anklagades för att vara olagliga och demonstranterna demoniserades som ansvarslösa och skyldiga till att sprida covid-19, detta samtidigt som halva Stockholm satt och umgicks på restauranger, barer och klubbar. Polisvåldet som riktades mot demonstranterna – av vilka flera var barn – möttes inte med samma kritik, även om polisens användning av pepparspray ökade smittorisken.

Leandro Schclarek Mulinari: Vad gäller den politiska delen tycker jag mig ha noterat en temporär diskursiv förskjutning i samband med att BLM-protesterna nådde Sverige under sommarmånaderna 2020. Medan jämställdhetsminister Åsa Lindhagen från Miljöpartiet gick ut och konstaterade att ”den strukturella rasismen ska bekämpas” grundat i en analys om att ”det innebär fördelar att vara vit i både Sverige och USA” (Regeringskansliet 2020). Annika Strandhäll, talesperson för Socialdemokraterna i jämställdhetsfrågor, menade ”att det är klart att vi stöttar syftet bakom dessa manifestationer” och även hon betonade att ”det finns en strukturell rasism i Sverige, definitivt” (TV4 2020). Detta diskursiva erkännande från ledande politiker när frågan befann sig högst upp på agendan har dock inte följts av några förslag på reformer av polisen i linje med de krav som lyfts av BLM-rörelsen.

Jan Jämte: Mitt samlade intryck är att det har förts en rad parallella diskussioner kring BLM, där till exempel skillnader i länders historiska arv och minne, polisens arbete och organisation samt förekomsten av strukturell diskriminering varit återkommande teman. På ett övergripande plan har diskussionen i Sverige speglat den historiska polarisering som finns kring hur rasism bör förstås i svensk kontext. I grunden ställs olika förståelser av rasism mot varandra. Ska rasism förstås som en avart, knuten till vissa individer och grupper som anses hota det demokratiska samhället och dess humanistiska värderingar? Eller ska rasism förstås som något som genomsyrar samhället, formar mönster och präglar vardagen, där olika grupper löper olika risk att utsättas för kränkningar och missgynnanden och har ojämlik tillgång till makt, status, privilegier, resurser och livsmöjligheter i samhället? Debatten är inte ny, utan har med olika grad av intensitet förts sedan åtminstone 2000-talet. Ett tidigt uttryck var kritiken mot Centrum mot rasisms verksamhet, eller det stormiga mottagandet av de statliga utredningarna *Det blågula glashuset* (Utredningen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet 2005) och *Integrationens svarta bok* (Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering 2006) i mitten av 2000-talet (se till exempel Pripp & Öhlander 2008; Jämte 2013). Sedan dess har det förts en diskursiv strid om hur rasism ska förstås i svensk kontext, vilket ofta kommit till uttryck i debatter kring benämningar, språkbruk eller kulturella representationer. I fallet med BLM hävdar kritiker bland annat att ”Sverige inte är USA” och att BLM är ett uttryck för en importerad politisk trend med ”dålig passform” för svenska förhållanden. Då missar man den långa diskussion och den organisering som legat till grund för BLM även här, och som naturligt haft ett delvis annat problemfokus än i USA. Så även om den övergripande inramningen är ”inlånad” från USA, och engagemanget fått stöd och kraft genom den internationella våg av protester som följt efter George Floyds död, har BLM en viktig förhistoria även här.

Jasmine Kelekay: Det fanns ju flera orsaker till att BLM-demonstrationerna runtom i Sverige avfärdades, och vissa kritiker menade att demonstrationerna var poänglösa då strukturell antisvart rasism inte finns i Sverige. Detta förnekande av rasismen i Sverige är också en konsekvens av den svenska självbilden, enligt vilken strukturell rasism inte

finns i Sverige eftersom Sverige inte har haft en historia av rasism på samma sätt som exempelvis USA eller Storbritannien. Denna diskurs förbiser Sveriges deltagande i kolonialismen och den transatlantiska slavhandeln, Sveriges erövring av Sápmi och det historiska förtrycket av både samer och romer. Diskursen förbiser också den växande samhällsvetenskapliga litteraturen som visar att svarta svenskar upplever rasism och diskriminering bland annat på arbetsmarknaden (Wolgast, Molina & Gardell 2018), inom hälso- och sjukvården (Bradby, Thapar-Björkert, Hamed m.fl. 2019) samt inom rättsväsendet (Sarnecki 2006). Att då ha en offentlig diskurs som avfärdar relevansen av Black Lives Matter-rörelsen i Sverige och därmed svarta svenskars utsatthet kan i sig själv förstås som ett uttryck för antisvart rasism och epistemologiskt våld. Denna slutsats stärktes när svarta och allierade forskare och samhällsdebattörer som kritiserat både svensk polis och den svenska diskursen i sin tur attackerades oftare än inte. I mina ögon har den svenska diskursen kring Black Lives Matter-rörelsen sagt mycket om hur vi förhåller oss till rasism i Sverige.

***Sociologisk Forskning*: Black Lives Matter har utvecklat sig till en transnationell rörelse. Vad spelar de historiska skillnaderna och erfarenheterna i olika länder för roll för att förstå rasismens uttryck?**

Jan Jämte: I USA har förståelsen av rasism i hög grad präglats av slaveriets historia och de strukturella mönster av ojämlikhet som präglar relationen mellan svarta och vita. Vid till exempel internationella forskarkonferenser om rasism blir det snabbt tydligt att relationen mellan svarta och vita präglar samtalet, och hur den amerikanska historien formar förståelsen av rasism till att handla om strukturell ojämlikhet i samhället. Andra rasistiska logiker och skiktningsgrunder hamnar ofta i skymundan, till exempel rasism grundat i religiösa föreställningar.

Sveriges historia är en annan. Här har narrativet om rasism i stället dominerats av andra världskriget, nazismen och förintelsen. Det har bidragit till att den dominerande förståelsen av rasism snarast blivit idécentrerad och individorienterad. Historiskt har rasism i huvudsak kopplas till en medveten föreställning eller idé som bygger på ett antagande om olika biologiska rasers existens och värde. Den förståelsen har också spelat en central roll för den antirasistiska rörelsen. Den antirasistiska rörelsen har till stor del riktat in sig på den organiserade rasismen; den form av rasism som tydligt syns och hörs samt kommer till uttryck hos individer och grupper som medvetet ger uttryck för vissa typer av åsikter och praktiker. Antirasism har ofta kommit att tolkas som antifascism. Under 1930-talet stod den gryende nazistiska och fascistiska rörelsen i fokus, under efterkrigstiden apartheidsystemet i Sydafrika, under 1980-talet skinnskallerörelsen och 1990-talet den allt mer våldsamma vit makt-miljön. Problemformuleringen har möjliggjort stora massmobiliseringar; dessa har legat i linje med den dominerande förståelsen av rasism och den antirasistiska självbild som länge präglat Sverige. Den breda massan har kunnat enas mot ”de riktiga rasisterna” och dra en tydlig skiljelinje mellan ”normalt” och ”extremt”. Samtidigt har andra uttryck för rasism tonats ned, lämnats därhän eller visat sig betydligt svårare att mobilisera mot.

Det är det som är så spännande med BLM. Sedan sent 2000-tal har vi sett en rad mobiliseringar som bryter med den individualiserade och ideologibaserade förståelsen av rasism. I stället försöker aktivisterna adressera rasism som ett strukturellt problem, något som formar mönster av över- och underordning, inkludering och exkludering, missgynnande och priviligierade. Jag tänker till exempel på försöken att organisera förorterna sedan sent 2000-tal, på REVA-protesterna 2013, kritiken mot flyktingpolitiken 2015–2016 och nu senast BLM. Utmaningen för dessa mobiliseringar är att strukturerna fortfarande behöver ”ansikten”. Historiskt har det visat sig svårt att mobilisera mot en ”ansiktslös” fiende. Raden av offer för dödligt polisvåld i USA, nu senast George Floyd och Breonna Taylor, är tydliga exempel på när upplevelserna av systematisk orättvisa får ansikten och blir möjliga att agera emot (jämför della Porta & Diani 2006). I svensk kontext har vi sett liknande försök till mobilisering mot andra uttryck för rasism. Det handlar till exempel om personer som, ofta via sociala medier, öppet berättar om etnisk profilering, diskriminering och kränkning, där individuella erfarenheter används för att synliggöra strukturella mönster av ojämlikhet också i det svenska samhället. Mobiliseringarna visar på ett genomslag för ett nytt kollektivt ramverk. I min avhandling om den antirasistiska rörelsen från 2013 avslutade jag med att fråga om inte konturerna av en ny, mer strukturorienterad våg av antirasism kunde skönjas vid horisonten. Jag ser BLM som det senaste i raden av tecken på detta, men om mobiliseringarna tar formen av en bestående social rörelse i Sverige är ännu för tidigt att säga.

Jasmine Kelekay: Rasismen – och även den specifikt antisvarta rasismen – utspelar sig såklart på lite olika sätt i olika samhällen, och det har också påverkat hur Black Lives Matter-rörelsen har anpassats till lokala sammanhang. Samtidigt lever vi i en postkolonial värld där samma globala rasmaktsstruktur och kapitalistiska samhällsorganisering råder. Eftersom kolonialismen var ett globalt system så spreds de koloniala skildringarna av ”de koloniserade” också globalt. Den rasistiska skildringen av svarta människor som mindre mänskliga, ointelligenta, lata, aggressiva, våldsamma och hypersexualiserade normaliserades genom ideologiska, pseudo-vetenskapliga och juridiska verktyg. Den antisvarta rasismen rättfärdigade den koloniala rasmaktsordningen och byggdes därmed in i de samhällsstrukturer vi ärvt och lever inom i dag. Därför är det inte chockerande att befolkningar som rasifieras som svarta förtrycks och utsätts för polisiärt och annat våld i alla delar av världen i dag.

Leandro Schclarek Mulinari: I min forskning om rasprofilering har jag tillsammans med Suvi Keskinen lyft fram de specifika drag som denna polisiära praktik behöver förstås utifrån i en nordisk kontext. Vi beskriver hur särskilda föreställningar om vithet, i ett intrikat växelspel med klass men också kön, reglerar vilka som hamnar i polisens sökarljus då de inte tillerkänns rättigheter inom den rådande ordningen, till exempel migranter från vissa delar av världen, eller muslimer som utmålas som potentiella hot (Schclarek Mulinari & Keskinen 2020). Genom att diskutera rasprofilering som ett uttryck för att de nordiska länderna är ”*racial welfare state formations*”,

ett begrepp vi utvecklar i dialog med David Theo Goldberg (2002), sätter vi fokus på rasmaktsordningens särdrag i denna del av världen vilket jag uppfattar som viktigt att fortsätta göra för att fördjupa förståelsen av rasismens lokala uttryck.

Jasmine Kelekay: Samtidigt som den antisvarta rasismen kan anses vara universell så uttrycker sig det strukturella våldet mot svarta kroppar på olika sätt beroende på historiska, politiska, geografiska och ekonomiska sammanhang. BLM-rörelsens lokala manifestationer har också speglat dessa skillnader. I Brasilien har den översatta BLM-parollen *vidas negras importam* använts för att ge den pågående afrobrasilianska kampen ny energi. I det brasilianska sammanhanget har man mobiliserat rörelser mot både polisens och militärens övervåld mot afrobrasilianer, samt för att uppmärksamma våldet inom storstädernas utsatta *favelas*. I Australien och övriga Oceanien har Black Lives Matter använts för att protestera mot rasismen mot människor med afrikanskt ursprung men protesterna har också anpassats till det lokala sammanhanget genom att appliceras på det statliga våld som fortsatt utövas gentemot ursprungsbefolkningen, inom vilken självbenämningen Blak blivit allt vanligare. I Europa har Black Lives Matter använts för att synliggöra den humanitära krisen som pågår på Medelhavet där tusentals främst svarta flyktingar har dött på grund av Europeiska unionens passivitet, samtidigt som europeiska styrkor aktivt hindrar och bestraffar humanitära räddningsuppdrag.

I Frankrike har Black Lives Matter-rörelsen använts för att belysa det dödliga polisvåldet som blivit alltför vanligt i storstädernas *banlieus*. I Danmark använde lokala Black Lives Matter-aktivister rörelsens paroll för att motsätta sig kriminaliseringen av invandrare och särskilt landets kontroversiella fängelseö för utvisningsdömda. Här i Sverige har Black Lives Matter-rörelsen inspirerat aktivister att uppmärksamma både polis- och väktarvåld mot svarta kroppar, men rörelsens paroll har också använts för att till exempel synliggöra hur majoritetssamhället åsidosätter rasistiskt våld mot svarta svenskar. Efter det rasistiskt motiverade attentatet på skolan i Trollhättan användes parollen Black Lives Matter för att hedra den mördade 15-årige Ahmed Hassan och för att kritisera att hans död inte uppmärksammades mer. Även om det antisvarta förtrycket och våldet utspelar sig på olika sätt i olika delar av världen så är det den antisvarta rasismens beständighet som gjort att Black Lives Matter-rörelsen fått en global relevans.

Referenser

Alexander, M. (2010) *The new Jim Crow. Mass incarceration in the age of colorblindness*. New York: New Press.

Bakare, L. (2020) ”Angela Davis: ‘We knew that the role of the police was to protect white supremacy’”*, The Guardian,* 15 juni 2020.

BBC News Mundo (2020) ”Anderson Arboleda. la muerte de un joven negro tras una presunta golpiza policial que desató un debate sobre el racismo en Colombia”, 4 juni 2020. https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-52914249 (hämtningsdatum 2 november 2020).

Benford, R.D. & D.A. Snow (2000) ”Framing processes and social movements. An overview and assessment”, *Annual Review of Sociology* 26:611–639. https://www.annualreviews.org/doi/10.1146/annurev.soc.26.1.611

Bradby, H., S. Thapar-Björkert, S. Hamed & B.M. Ahlberg (2019) ”Undoing the unspeakable. Researching racism in Swedish healthcare using a participatory process to build dialogue”, *Health Research Policy and Systems* 17: artikel 43. https://doi.org/10.1186/s12961-019-0443-0

Buchanan, L., Q. Bui & J.K. Patel (2020) ”Black Lives Matter may be the largest movement in U.S. history”, *New York Times*, 3 juli 2020.

Camp, J.T. (2016). *Incarcerating the crisis. Freedom struggles and the rise of the neoliberal state*. Berkeley: University of California Press. https://doi.org/10.1525/california/9780520281813.003.0007

Camp, J.T. & C. Heatherton (red.) (2016) *Policing the planet. Why the policing crisis led to Black Lives Matter.* London: Verso.

Childs, D. (2015). *Slaves of the state: Black incarceration from the chain gang to the penitentiary*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Davis, A.Y. (2011) *Are prisons obsolete?* New York: Seven Stories Press.

della Porta, D. & M. Diani (2006) *Social movements. An introduction*. Malden: Blackwell.

Du Bois, W.E.B. (1996[1899]). *The Philadelphia negro. A social study.* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

George, N. (2020) ”Angela Davis still believes America can change”*, New York Times,* 19 oktober 2020.

Goldberg, D.T. (2002) *The racial state.* Malden: Blackwell.

Jasper, J.M. (1997) *The art of moral protest*. Chicago: University of Chicago press.

Johnson, G.T. & A. Lubin (red.) (2017) *Futures of black radicalism*. London: Verso.

Jämte, J. (2013) *Antirasismens många ansikten*. Umeå: Umeå Universitet.

Jämte, J. (2017) ”Radical anti-fascism in Scandinavia. Shifting frames in relation to the transformation of the far right”, 248–267 i M. Wennerhag, C. Fröhlich & G. Piotrowski (red.) *Radical left movements in Europe.* Abingdon: Routledge. https://doi.org/10.4324/9781315603483-14

Jämte, J. & I. Pitti (2019) ”Strategic interplay in times of crisis. Opportunities and challenges for state–civil society interaction during the Swedish ‘refugee crisis’

of 2015–2016", *Partecipazione e conflitto* 12 (2):410–435. http://doi.org/10.1285/i20356609v12i2p410

Kazmierska, N. (2020) "Svarta svenskar hånas i polisens slutna grupp", *Aftonbladet*, 27 juni 2020.

Manga, E. & R. León Rosales (2017) *Kartläggning av återkommande undersökningar av rasism i Sverige*. Tumba: Mångkulturellt Centrum.

Maynard, R. (2017) *Policing black lives. State violence in Canada from slavery to the present.* Black Point: Fernwood Publishing.

McCarthy, J.D. & M.N. Zald (1977) "Resource mobilization and social movements. A partial theory", *American Journal of Sociology* 82 (6):1212–1241. https://doi.org/10.1086/226464

McKee, J.B. (1993). *Sociology and the race problem. The failure of a perspective*. Champaign: University of Illinois Press.

Muhammad, K.G. (2010) *The condemnation of blackness. Race, crime, and the making of modern urban America*. Cambridge: Harvard University Press. https://doi.org/10.2307/j.ctvjsf4fx

Nwabuzo, O., S. Assbague, Z. Atanas, Y. Boubout, A. Cuca, N. Henkens, J. Kelekay, S. Kekuð & S. Laliã (kommande) *Police brutality and community resistance in Europe (2015–2020)*. Bryssel: ENAR.

Orrenius, N. (2013) "Över tusen barn med i olaglig kartläggning", *Dagens Nyheter*, 23 september 2013.

Orrenius, N. (2020) "De vittnar om rasismen som många i Sverige inte vill se", *Dagens Nyheter*, 2 augusti 2020.

Polisen (2020) "Polismyndighetens användning av särskilda hjälpmedel för våldsanvändning. Statistik för åren 1990–2019". Stockholm: Nationella operativa avdelningen.

Pripp, O. & M. Öhlander (2008) *Fallet Nogger black. Antirasismens gränser*. Stockholm: Agora.

Regeringskansliet (2020) "Den strukturella rasismen ska bekämpas. Debattartikel av jämställdhetsminister Åsa Lindhagen i *Aftonbladet* den 4 juni", https://www.regeringen.se/debattartiklar/2020/06/den-strukturella-rasismen-ska-bekampas/ (hämtningsdatum 15 december 2020).

Rios, V. (2011) *Punished. Policing the lives of black and latino boys*. New York: New York University Press.

Sarnecki, J. (red.) (2006). *Är rättvisan rättvis? Tio perspektiv på diskriminering av etniska och religiösa minoriteter inom rättssystemet.* Stockholm: Norstedts Juridik.

Schclarek Mulinari, L. (2017) *Slumpvis utvald. Ras-/etnisk profilering i Sverige.* Stockholm: Civil Rights Defenders.

Schclarek Mulinari, L. & S. Keskinen (2020) "Racial profiling in the racial welfare state. Examining the order of policing in the Nordic region", *Theoretical Criminology*. Nätpublicering. https://doi.org/10.1177/1362480620914914

Soule, S.A. (2004) "Diffusion processes within and across movements", 294–311 i D.A. Snow, S.A. Soule & H. Kriesi (red.) *The Blackwell companion to social movements*. Oxford: Blackwell. https://doi.org/10.1002/9780470999103.ch13

TV4 (2020) ”Efter demonstrationerna: ’Vi har ingen röst – såvida vi inte tar den’”, *TV4 Nyhetsmorgon*, 5 juni 2020. https://www.tv4play.se/program/nyhetsmorgon/13097329?first=13097329 (hämtningsdatum 2 november 2020).

Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2006) *Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning. Slutbetänkande.* SOU 2006:79. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Utredningen om strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet (2005) *Det blågula glashuset. Strukturell diskriminering i Sverige*. SOU 2005:56. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.

Vitale, A. (2017) *The end of policing*. London: Verso Books.

Wahlström, M. & M. Wennerhag (2012) ”Vem demonstrerar mot rasism? En jämförelse mellan deltagare i antirasistiska demonstrationer i Amsterdam, London och Stockholm”. Paper presenterat vid Sociologidagarna 15–17 mars 2012, Stockholm.

Wolgast, S., I. Molina & M. Gardell (2018) *Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden*. Rapport 2018:21. Stockholm: Länsstyrelsen Stockholm.

Zimmerman, A. (2006) ”Decolonizing Weber”, *Postcolonial Studies* 9 (1):53–79. https://doi.org/10.1080/13668250500488827

Zimring, F. (2017) *When police kill*. Cambridge: Harvard University Press.